

потенціал жінок у розвитку традиційно маскулінного економічного простору, пусковим механізмом якого стануть домінувати патріархально-егалітарні уявлення про особисту професійну самопрезентацію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Говорун Т. В. Гендерна психологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Видавничий центр «Академія», 2004. 308 с.
2. Москаленко В. В. Економічна соціалізація особистості: концептуальна модель. *Соціальна психологія*. 2006. №3 (17). С. 3–17.
3. Hovorun T. V. Why female's and male's student's self-fulfilling presentations are different? *European vector of contemporary psychology, pedagogy and social sciences: the experience of Ukraine and the Republic of Poland* : Collective monograph. Volume 2. Sandomierz: Izdewniciba «Baltija Publishing», 2018. P. 85–103. URL : file:///C:/Users/Internal/Downloads/colmon_Sandomyr_ped_psyh_soc_%D0%A7.2.pdf19
4. Hyde J.-Sh. Half the Human Experience: The Psychology of Women. Lexington–Massachusetts–Toronto : D. C. Heath and Company, 1991. P. 475.
5. Matczak A. Kwestionariusz Kompetencji Spotecznych, Wydawa II uzupelnione. Warszawa : Pracownia Testow Psychologicznych, 2007. 77 str.
6. Chen C. P. Career self-determination theory. *Psychology of Career Adaptability, Employability and Resilience*. 2017. P. 329–347. URL : <https://cutt.ly/QzW8aoF>
7. Women and Men in Leadership Positions in Ukraine. A Statistical Analysis of Business Registration Open Data (September, 2017). URL : <https://cutt.ly/S7Dpe>

Гончаровська Галина Федорівна

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології розвитку і консультування
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна

Андрійчук Тетяна

студентка-магістрантка мП-21
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО КОНСУЛЬТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вступ. Проблема формування готовності до майбутньої професійної діяльності була і залишається ключовою для психолого-педагогічної теорії та практики вищої освіти. Незважаючи на значне розширення досліджень у цій галузі, протиріччя між запитом сучасного суспільства на ґрунтовно підготовленого фахівця та недостатнім рівнем реальної готовності

випускників закладів вищої освіти до професійної діяльності дедалі більше є актуальною. Повною мірою це стосується і нових напрямків професійної підготовки та діяльності, зокрема, у сфері практичної психології.

Соціальна ситуація розвитку української практичної психології характеризується низкою серйозних протиріч: між очевидною потребою багатьох осіб у кваліфікованій психологічній допомозі та недовірою до можливостей фахівця та важливості отримання своєчасної (ранньої) психологічної підтримки; між розумінням унікальності та специфічності характеру консультаційної роботи як напрямку професійної діяльності психолога та використанням традиційних шляхів підготовки такого фахівця без урахування своєрідності даної професії; між збільшенням кількості дипломованих психологів у складі випускників закладів вищої освіти та незадоволеною потребою різних закладів та сфер у спеціалістах-консультантах.

Однією з основних причин недостатньої готовності практичних психологів до професійної діяльності в сфері надання психологічних консультацій є невідповідність традиційної парадигми вузівської підготовки цих фахівців сучасним вимогам. Існує наявність протиріччя між соціальним замовленням суспільства на психологів-консультантів, здатних вирішувати складні професійні завдання у сучасних умовах, та недостатньо вивченими механізмами ефективної професіоналізації майбутнього фахівця в сфері надання якісних консультаційних послуг.

Виклад основного матеріалу. Професія «психолог-консультант» стає все більш популярною в Україні та вимагає вдосконалення теоретичного і методичного забезпечення підготовки студентів під час їх навчання у вищому навчальному закладі. Аналіз досліджень показує, що багато моделей, спрямованих на підготовку фахівців в напрямку консультування (О. Бондаренко, О. Міненко, В. Панок, Л. Журавльова, Я. Чаплак та ін.), висувають значні вимоги до особистості професійного консультанта, що може сприяти прагненню консультантів відповідати очікуваному образу з одночасним витісненням рис особистості, які йому не відповідають [1; 5]. Окремо постає проблема підготовки кваліфікованих спеціалістів для консультування певних категорій клієнтів, у тому числі осіб, які знаходяться у складних життєвих обставинах чи осіб, які пережили травматичні події, як побутового характеру, так і в результаті воєнного стану.

У практичній психології виділяються дві наукові позиції щодо визначення психологічного консультування. Згідно з першою психологічне консультування є формою застосування знання з метою постановки психологічного діагнозу, надання психокорекційної, профілактичної, психотерапевтичної, професійної допомоги тощо (О. Бондаренко, С. Васьківська, П. Горностай, Я. Чаплак та ін.). Відповідно до другої психологічне консультування є самостійним, особливим видом надання психологічної допомоги (А. Копйов, А. Ласигін, В. Столін та ін.). З відходом

від класичної теорії несвідомого розглядається психологічне консультування в сучасних психоаналітичних концепціях (Г. Дізнан, К. Леузетт, А. Наков, Ф. Накхум, Л. Ребекка та ін.). З орієнтацією на методологічну базу біхевіоризму зміст консультування розкривається в необіхевіоральному підході (В. Верпланк, С. К. Мак-Доно, М. Дж. Махоні, Д. Мейхенбаум, А. Елліс та ін.). Із спрямованістю на принципи клієнт-центрованої терапії К. Роджерса розвивається консультування в рамках екзистенційно-гуманістичної психології (Р. Мей, Б. Мекі, Дж. Симон, Ф. Фідлер та ін.). Основні цілі, завдання, зміст консультування розглядаються в духовно-орієнтованому (Т. Флоренська), проблемно-орієнтованому (С. Васківська, П. Горностай), психосемантичному (О. Бондаренко) підходах [2; 3; 5].

Функції консультаційної діяльності психолога впливають з його цілей. Серед найважливіших з них можна назвати: допомога людям у розвитку їх здібностей самостійно вирішувати свої проблеми; спрямування клієнта в установлення ініціативних зв'язків між ним та іншими суб'єктами взаємодії; сприяння покращенню взаєморозуміння, вдосконаленню і установленню нових взаєностосунків між людьми в соціумі. Під час спеціально організованого консультування мають бути виявлені і актуалізовані додаткові психологічні можливості виходу людини з важкої життєвої ситуації [2; 5]. Отже, мета консультативної роботи психолога – виявити причини виникнення проблеми та допомогти людині її вирішити. В останній час збільшилася кількість осіб, які звертаються за психологічною допомогою до практичних психологів. До їх числа відносяться, зокрема, ті, хто з певних причин не можуть самостійно подолати складні життєві ситуації; особи, які пережили травматичні події; особи-суїциденти; правопорушники; молоді люди, які страждають алкогольною чи наркотичною залежністю тощо.

У цьому контексті особливу увагу варто звернути на професійну самооцінку майбутнього психолога-консультанта. Науковці вказують, що професійна самооцінка є частиною особистісної самооцінки, яка формується й актуалізується в контексті професійної діяльності і змістовно спрямована на якості, які необхідні в предметно-професійній діяльності. Згідно з дослідженнями Р. Бернса, успішність діяльності людини залежить від її уявлень про свої здібності не менше, ніж від самих здібностей. Відтак, важливого значення набуває вивчення самооцінки професійно значущих якостей майбутніх психологів-консультантів. Як стверджує Г. Радчук, рефлексивна адекватна самооцінка професійно значущих якостей особистості є одним з найважливіших критеріїв успішності професійного становлення, а, отже, і необхідною умовою ефективного професійного самовизначення. На відміну від загальної самооцінки самооцінка професійно значущих якостей особистості належить не до особистості загалом, а є специфічною самооцінкою по відношенню до певних проявів, якостей і можливостей особистості. На думку вченої, самооцінка професійно значущих якостей особистості є спеціальним, професійно орієнтованим відбиттям загальної

самооцінки і дає можливість проектувати себе в майбутнє через усвідомлення теперішнього [4].

Важливо звернути увагу на наявність схильності здобувачів вищої освіти до рефлексії, оскільки це сприяє тому, що в майбутньому психолог може відчувати суттєві зміни у власному світогляді, у своїх поглядах на оточуючих його людей, їх поведінку. Такі зміни не завжди задовольняють його. Але вони відбуваються і мають позитивні результати для особистості психолога. Варто бути готовим до таких змін і приймати їх належним чином.

Готовність студентів до майбутньої консультаційної діяльності містить в собі такий важливий елемент як потреба в професійному самовдосконаленні. Відчуття даної потреби виражається у бажанні особистості систематично поповнювати та розширювати свої знання, розвивати свої професійні здібності, вдосконалювати професійні навички. Щоб здобувач, як майбутній фахівець-консультант, міг сам оцінити свою професійну підготовку, міг керувати своїм удосконаленням потрібно орієнтувати його в самостійних пошуках розв'язання практичних завдань консультаційної діяльності.

Беручи до уваги сказане, варто наголосити, що під час формування готовності майбутнього психолога, який буде здійснювати консультаційну діяльність варто звертати увагу на:

- особистісні якості;
- рівень морально-етичних якостей ;
- потребу до професійного самовдосконалення, легкість та швидкість оволодіння новими професійними ідеями, методами, засобами;
- гнучкість та динамічність у вирішенні проблемних ситуацій;
- статусно-позиційні особливості (пластичність та легкість зміни психологом соціальної ролі; готовність прийняти позицію клієнта).

Зокрема, ми поділяємо думку багатьох науковців (З. Адамської, І. Андрійчук, О. Бондаренко, Ж. Вірної, П. Лушина, В. Панка, Г. Хомич та ін.) щодо важливості формування у здобувачів вищої освіти особистісного (адекватні соціально-психологічні якості особистості щодо досягнення успіху, високий рівень розвитку професійного «Я», суб'єктності, та особистісної зрілості, почуття професійного обов'язку, здатності до психологічної близькості з іншою людиною, адекватний рівень суб'єктивного контролю, самооцінки і самоповаги, високий рівень комунікативних й організаторських схильностей та розумових здібностей, емоційної стійкості та впевненості у собі, розвинута емпатія, самостійність у прийнятті рішень) та професійного компоненту готовності до майбутньої консультаційної діяльності (здібність до оволодіння психологічними та спеціальними знаннями щодо консультативної роботи; знання екзистенційних та особистісних проблем особистості, стратегій діяльності в різних видах надання психологічної допомоги).

Висновки. Здійснивши теоретичний аналіз особливостей готовності майбутніх психологів до консультаційної діяльності, ми визначили, що під час

навчання у вищому навчальному закладі максимально актуалізується суб'єктний потенціал людини, відбувається її звернення на себе; значущість себе усвідомлюється через відчуття правильності професійного вибору. Розвиток здобувача вищої освіти як суб'єкта, формування у нього готовності до надання якісних консультаційних послуг є одним з початкових етапів професіоналізації та входження у простір майбутньої професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. Київ : Либідь, 2003. Кн.1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади : навч.-метод. посібник. 280 с.
2. Васьківська С. В. Основи психологічного консультування: навчальний посібник. Київ : Четверта хвиля, 2004. 256 с.
3. Коломінський Н. Л. Методологічні засади професійної підготовки практичного психолога. *Практична психологія та соціальна робота*. 2003. № 4. С.12–13
4. Радчук Г. К. Аксіопсихологія вищої школи : монографія. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. Видання друге розширене і перероблене. 380 с.
5. Чаплак Я. Особистісний підхід як психолого-педагогічний принцип у підготовці психологів-практиків до консультативної діяльності. *Педагогічний процес: теорія і практика. Збірник наукових праць*. Київ : ЕКСМО, 2005. Вип. 2. С. 196–208.

Груць Галина Михайлівна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки
та менеджменту освіти

Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Проблема професійного розвитку особистості є однією з центральних у сучасній психолого-педагогічній науці. Поняття «професійний розвиток» також активно використовується акмеологією, яка вивчає феноменологію, закономірності та механізми розвитку людини, зосібна, професійного, на щаблі її зрілості. При цьому науковці у своїх дослідженнях ставлять конкретні завдання, які пред'являються практикою в галузі професійного відбору, навчання, освіти, професійної консультації, професійного розвитку особистості, її кар'єри тощо. Розв'язання цих завдань спирається на теоретичні уявлення про специфіку процесу професійного розвитку, що зумовлюють його фактори, стадії та рівні становлення людини-професіонала. Проте проблема професійного розвитку особистості не є суто психологічною. На наш погляд, сьогодні на перший план виступає особистісний розвиток спеціаліста як